

ב"מ ח

משה שווערד

ראש השנה יום ב'

1. פני יהושע על בבא מציעא - דף ח ע"א

בפרש"י זאת אומרת וכו'. וכשמגביה מגביה לדעת שיקנה בה חברו חציה וכו' עכ"ל. נראה לי כוונתו דאמסקנא סמיד דמוקמינן דיוקא דרמי בר חמא אסיפא דמתני' דקתני בזמן שיש עדים או שמודים זה לזה, וא"כ התם איירי שפיר שהגביהו שניהם כאחד ומסתמא בשעת הגבהתם נתכוונו לקנות בשותפות כדי שיקנה כל אחד חצייה וא"כ דמי שפיר למגביה מציאה לחבירו והיינו נמי דמדמי ליה בסמוך לשותפים שגנבו.

2. ספר קצות החושן סימן ס"ק א

המגביה מציאה לחבירו - כתב הסמ"ע (סק"א) ז"ל פי' ראובן שאמר בשעה שהגביה המציאה מע"ג קרקע הריני מגביה מציאה זו כדי לזכות בה לשמעון קנאה שמעון ע"כ. ובש"ך (סק"א) כתב ול"נ דאפילו לא אמר כלום אם מודה שהיה כוונתו לכך וכן משמע מדברי הפוסקים עכ"ל. ונראין דברי הסמ"ע דכיון דקי"ל דברים שבלב אינן דברים א"כ מחשבה גרידא לאו כלום היא.

3. ספר נתיבות המשפט - סימן רסט

[א] המגביה מציאה. עיי' סמ"ע (סק"א) שכתב דבעינן דוקא שאמר. והש"ך (סק"א) חולק וכתב דבמחשבה סגי. ובקצה"ח (סק"א) חולק על הש"ך דהא דברים שבלב אינן דברים (נדרים כח, א), ואישתמיטתיה דברי הרשב"א בחידושו לקידושין דף נ' (ע"א ד"ה ואסיקנא) דדוקא במקום דהדברים שבלב סותרין לדברים שבפה לא הוויין דברים שבלב דברים, אבל דברים שבלב סתמן הוויין דברים כמו בתרומה דמהני מחשבה (בוצה יג, ב), ומה שהביא ראה מבגדים שצבע לשמן (ב"ק קב, ב), אין ראייה, דשם יש הוכחה שנצבע לשמן שבגדיהן הן. מיהו אם אמר בפירוש שמגביה לצורך עצמו ומודה שנתכוין [לחבירו] לא קנה חבירו כיון שהדברים שבלב סותרין לדברים שבפה אינן דברים:

4. חידושי הריטב"א מסכת בבא מציעא דף ח עמוד א

בשלמא חרש קנה וכו'. וא"ת וכיון דאמרת פקח לא קנה היאך יקנה החרש דהא אין כאן בפקח מגו דזכי לנפשיה, וי"ל דה"ק בשלמא חרש היה אפשר לקנות בתקנתא דרבנן שאינו מחוסר כלום מחמת הגבהת חלקו של פקח, אבל פקח היאך יקנה שהרי אין הגבהת חרש כלום ואי מהאי טעמא כיון דפקח לא קנה חרש נמי לא קנה, ומיהו טעמא אחריןא הוה מצי למימר חרש קנה פקח לא קנה.

5. תוספות מסכת בבא מציעא דף ח עמוד א

ושותפין שגנבו - [1] פי' בקונטרס שהוציא לדעתו ולדעת חבירו כדאיתא בב"ק (דף עח:): ואין נראה דהתם בטביחה איירי וטביחה אפי' אמר צא וטבח לי חייב דדרשינן (שם דף עא.) תחת לרבות השליח [2] אלא שותפין שגנבו שהגביהו שניהם.

6. ספר קצות החושן סימן שמח ס"ק ג

דאין שליח לדבר עבירה - והיכי דשלח שלוחו לגנוב אדעתיה ואדחבריה דעת רש"י פ"ק דב"מ (ת, א) דכה"ג יש שליח לדבר עבירה ע"ש. אמר רמי ב"ח זאת אומרת המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו דאי ס"ד לא קנה חבירו תעשה זו כמי שמונחת על גבי קרקע וזו כמונחת על גבי קרקע ולא יקנה לא זה ולא זה. אמר רבא לעולם אימא לך המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו והכא היינו טעמא מיגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה תדע שאלו אמר לשלוחו צא וגנוב לי וגנובו פטור ושותפין שגנבו חייבין, מ"ט לאו משום דאמרינן מיגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה וכתב רש"י ז"ל:
ואלו שותפין שגנבו והאחד מוציאה מרשות הבעלים לדעתו ולדעת חבירו אמרינן (בפ"ק) [בב"ק] דחייבין עכ"ל. ודעת תוס' שם נראה חולק ע"ש שכתב עלה ז"ל: ואין נראה דהתם בטביחה איירי וטביחה אפי' אמר צא וטבח לי חייב דדרשינן תחת לרבות השליח אלא שותפין שגנבו שהגביהו שניהם עכ"ל. ומשמע דוקא הגביהו שניהם אבל הגביה אחד אדעתיה ואדעת שותף חבירו לא, וקשיא לי דהא אפילו בהגביהו שניהם נמי אי לאו דאמרינן מיגו דזכי לנפשיה כו' לא הוי מהני כלום וכדאמרו בגמ' שם משום דתעשה זו כמונחת ע"ג קרקע וכו', וכיון דמהני גם בשליח לדבר עבירה בהגביהו שניהם לומר מיגו דזכי לנפשיה א"כ אפי' הגביה אחד אדעתיה ואדחבריה נמי נימא מיגו דזכי לנפשיה. ומ"ש רש"י ואלו שותפין שגנבו אמרינן בבבא קמא דחייבין, נראה דלאו מטביחה יליף דבטביחה אפי' היכא דאינו טובח רק אדחבריה רבי קרא דיש שליח לדבר עבירה אלא משותפין שגנבו הוא דיליף דאי לאו משום מיגו דזכי לנפשיה בדבר עבירה לא משכחת שותפין

שגנבו דאפי' הגביהו שניהם כאחד אי לאו משום מיגו דזכי לנפשיה תעשה זו כמונחת ע"ג קרקע וכו' וכמ"ש. ובפ' מרובה (ב"ק עה, ב) כתב רש"י ז"ל: שותף שטבח אחד לדעת חבירו משלמין בין שניהם, דאי' וטבחו כולו באיסורא דהטובה חייב על חלקו וחבירו נמי עשאו שליח והא רבינו לעיל דיש שליח לדבר עבירה הכא דאמרינן תחת לרבות השליח עכ"ל. והא דלא כתב משום מיגו דזכי לנפשיה כדאמרינן גבי שנים שגנבו ואמאי הוצרך רש"י להא דרבי שליח לדבר עבירה בטביחה משום דלא שייך מיגו דזכי לנפשיה אלא בקנין שעושה אדידיה ואדחבריה הן במציאה הן במקח הן בגניבה וגזילה דצריכי' קנין לאונסין כדרך שקונין בלקוחות ושייך ב' מיגו דזכי לנפשיה בהאי קנין מהני נמי לחבירו, אבל טביחה דאין בו משום קנין אלא על מעשה טביחה הוא דחייב רחמנא ואי לאו משום דרבי שליחות בטביחה לא שייכא ביה הך מיגו דזכי כו' ועמ"ש בס"ל לד (סק"ג):

7. ספר נתיבות המשפט (ביאורים) - סימן קה

מגו דאי בעי זכי לנפשיה... ולפענ"ד נראה טעם נכון לחלק, דדוקא במקום שאם לא יזכה לחבירו בהגבהה זו גם הוא בחלקו לא יזכה א"כ פשטה זכייתו בכל החפץ, כגון בשנים שהגביהו מציאה דאם חבירו לא יזכה גם הוא בחלקו לא יזכה מש"ה אמרינן שפיר מגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה, אבל בתופס לבע"ח אף אם לא יזכה חבירו מ"מ הוא יזכה במה שתפס נגד חלקו, ומכ"ש בזווי דכמאן דפליג(י) דמי ולא פשטה זכותו בחלק חבירו כלל, לא אמרינן מגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה:

ומה שהקשה בקצה"ח (סק"ב) משותפין שגנבו דחייבים (ב"מ שם) מטעם מגו דזכי לנפשיה, אף דלא שייך בו שליחות דאין שליח לדבר עבירה ע"ש. ולפענ"ד נראה דמשם ראייה להיפך, דהא התוס' שם (ד"ה ושותפין) באמת סתרו דברי רש"י (ד"ה ואילו) וכתבו דבשותף שגנב על דעתו ועל דעת חבירו פטור מטעם זה דאין שליח לדבר עבירה, רק בשותפין שגנבו שהגביהו שניהם חייבין. הן אמת דבספרו שם בסימן שמ"ח (סק"ג) תמה על התוס' דהא בשותפין שהגביהו שניהם ע"כ ג"כ מטעם מגו דזכי אתינן עלה וא"כ מה הפרש יש בין הגביהו שניהם ובין הגביהו אחד מדעת שניהם ע"ש. ובאמת לק"מ ודברי התוס' מזוקקין שבעתים, דהא דאמר הש"ס גבי שנים שהגביהו מציאה תיעשה זו כמי שמונחת על גבי קרקע ומשני מטעם מגו דזכי או מטעם דהמגביה מציאה לחבירו קנה חבירו, וא"כ לכאורה קשה אם כן אם אחד יגביה מציאה שלא יזכה בו רק החצי דליכא אחר דקא מגביה ליה לא יקנה, והא ודאי ליתא דא"כ אם יהיה החפץ של שותפין ויפקיר אחד חלקו לא יהיה שום אדם יכול לזכות בו כיון שאין בו קנין רק על החצי, אלא ודאי דעיקר קושית הש"ס כיון דהגבהה בעינן שיהיה מוגבה כל הכלי מכוחו וכאן שתפוס בו השני נעשה נגדו כמונח חציו על גבי קרקע או על גבי עמוד, וכ"כ בשיטה (שם ד"ה תעשה) וז"ל, דכיון דמהגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו יד חבירו כקרקע דמי לגבי דידיה, ואילו טלית שראשה אחד מונח על גבי עמוד וכו', רק משום דהמגביה מציאה לחבירו קנה חבירו והרי כל החפץ מוגבה ע"י שניהם זה לקנות וזה להקנות לחבירו בחלקו או מטעם מגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה. וכיון דהגבהה זו מועלת לקנות לעצמו בחלקו מועלת הגבהה זו גם לחבירו שיהיה ע"י הגבהה ג"כ קנין לחבירו:

ומש"ה בפיקח וחרש שאין בהגבהה של חרש קנין לעצמו דמי החצי כמונח על גבי עמוד וגם הפיקח לא קנה. ולפמ"ש נראה דאם פיקח הגביה כל המציאה אדעתא דידיה ואדעתא דחרש, אף דהחרש לא קנה חלקו מ"מ הפיקח קנה חצי שלו שהגביה לצורך עצמו כיון דהוא מוגבה כולו מכוחו ונתכוין לקנות החצי, אף דלא קנה החצי האחר לדעת התוס' בסוף ביצה (לט, ב ד"ה הכא) ע"ש דס"ל למאן דס"ל דהמגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו אף המגביה לא קנה, אבל החרש לא קנה חלקו אף שהגביה לו הפיקח ושייך לומר מגו דזכי לנפשיה, וע"כ צ"ל דנגד זה לא שייך לומר מגו דזכי מטעם שכתבתי דלא נתפשטה זכייתו בכלו, דהא אם לא יהיה חבירו חרש קונה מ"מ הוא יקנה החצי, ולא שייך לומר מגו דזכי לנפשיה רק בשנים שהגביהו דפשטה זכייתו בכל החפץ וכמ"ש לעיל:

ולפ"ז בשנים שהגביהו אפילו האחד אינו בר שליחות כל שהוא בר זכיה שיכול לזכות לעצמו כגון שהשני הוא עכו"ם או שהוא שליחות לדבר עבירה כגון שותפין שגנבו והגביהו שניהם, קנה אף אותו שאינו בר שליחות כיון דמטעם מגו דזכי לנפשיה אתינן עלה, משא"כ במגביה לצרכו ולצורך חבירו אינו זוכה מטעם מגו דזכי לנפשיה מטעם הנ"ל רק מטעם שליחות, ומש"ה כל שהוא אינו בר שליחות כגון הגביה לצרכו ולצורך חש"ו או שהיה שליחות לדבר עבירה כגון שגנב לצורך חבירו לא זכה חבירו, דמגביה לצורך חבירו לא שייך לומר מגו דזכי לנפשיה רק מטעם שליחות וכמ"ש לעיל. ויהיה איך שיהיה כיון שכתבו התוס' דבגונב לצורך חבירו כיון שאין שליחות לדבר עבירה לא קנה חבירו אף במקום דשייך לומר מגו דזכי לנפשיה, א"כ ה"ה בחב לאחריני כיון דלא מהני שליחות בחב לאחריני לא מהני גם כן אף במקום דזכי לנפשיה כמו בשליחות לדבר עבירה:

8. תוספות רא"ש על בבא מציעא דף ח/א

אלא מתוך שלא קנה פקח לא קנה חרש. והשתא צ"ל דלא אמר רבא השתא דאמרת אמרינן מיגו, אלא ה"ק חרש ופקח שהגביהו מציאה מתוך שלא קנה פקח לא קנה חרש ומגו דקאמר רבא היינו לקנות והכא לא שייך מגו דממילא לא קנה חרש כיון דלא קנה פקח. א"נ יש ליישבו קצת דה"ק רבא כי היכי דאמרינן מגו לקנות אמרינן נמי מגו שלא לקנות דראוי היה שיקנה חרש אע"פ שלא קנה פקח משום דלא ליתו לאינצויי מידי דהוה אשני חרשין דעלמא אלא מתוך שלא קנה פקח לא חיישינן לאינצויי דמימר אמר פקח לא קני ואנא אקנה, תוספי תוס':

9. שערים מצויינים בהלכה

בשלמא חרש קנה דקא מגבה ליה בן דעת. כתב הטור (סי' רמג ט"ז) המזכה לחרש ושרטה וקטן וכו'. ובשו"ע (שם) כתב, והמזכה לשוטה ע"י בן דעת זכה. ועי' במ"מ (זכיה פ"ד ה"ז) שהראה מקורו במס' יבמות (ק"ג). לענין כתובת חרשת. ובביאור הגר"א (ס"ק כח) ציין לגמ' כאן. ועי' בקהלות יעקב (תוספות דרבנן אות קיט) שהביא ראיה מתלוות הארץ שהיו שם גם חרשים ושוטים. ועי' במחנ"א (הל' זכיה סי' לב) בדיני זכיה לקטנים ושוטים, [ועיי' בסי' לא בענין זכיה למת]. וע"ע בקצוה"ח (סי' רמג סק"ד-סק"ו) ובנתיבות (שם סק"ז-סק"ט).

10. שערים מצויינים בהלכה

מתוך שלא קנה חרש לא קנה פקח. כתב הרא"ש, דאם הגביהו חרש ופקח את המציאה, פקח לא קנה, דהגבהת חרש לא מהניא ליה, והוה כאילו ראש האחד מונח ע"ג קרקע, ומתוך שלא קנה פקח לא קנה חרש, ומי שתפסה מידם קנאה [אבל מה שביד כל אחד קונה, טור סי' רסט]. ועיי' ש"ב"ח שכתב בדעת הראב"ד (עי' בחי' הרשב"א ובשטמ"ק ובטור שהביאו דברי הראב"ד וחלקו עליו) דהא דלא קנו שניהם, היינו דוקא אם החרש הגביה כל כך כמו הפקח לא קנה לא זה ולא זה, דכיון דשניהם שוין בהגבהתה, אי אמרינן דפקח קנה וחרש לא קנה אתו לאינצריי.

11. שערים מצויינים בהלכה

דף ח: שמעית מינה דמר שמואל תרתי.

ובהא דאמר "מר שמואל" אף דרב יהודה היה תלמידו. [עי' גמ' שבת נה: ועוד], ואסור לקרוא לרבנו בשמו, מ"מ כיון דאמר "מר שמואל", הוה כמו שמזכירו בתואר רבי, שפסק הרמ"א (י"ד סי' רמג ט"ז) שמונתה, ועי' בדברינו במס' נדה (כה: ד"ה אמר) בכמה ראיות, שאם קרא לאביו או לרבו מה, הוה כקרא לרבי, ומותר להזכיר שמו, עי"ש בשם מהר"י מברונא והחת"ס ועוד. ואגב יש להעיר דשמואל [חבירו של רב] נקרא כמ"פ בש"ס בשם "מר שמואל" [עי' בגמ' לקמן טז: וכתובות פט: ועוד מקומות], וכתבנו עוד מזה לקמן (גא: ד"ה לידה) עי"ש. אמנם עי' במס' סוכה (ט.) דרב יהודה אמר כי אמרייתה קמיה דשמואל [בכשמי שם שהיה תלמידו], וקראו בשמו.

12. תוספות מסכת בבא מציעא דף ח עמוד ב

רכוב הוא דלא קני - ומתני' דאחד רכוב דחי לקמן במנהיג ברגליו.

13. תוספות מסכת בבא מציעא דף ח עמוד ב

רכוב עדיף דתפיס בה - אין לפרש דתפיס ברגליו או במה שיושב עליה דהאי לא מיקרי תפיס בה אלא במה שהוא תפוס במוסירה קרי תפיס בה דהא בסמוך נקט האי לישנא וצריך לומר דתפיס בה ואזלא נמי מעט מחמתיה או דלמא מנהיג עדיף דאזלא מחמתיה טובא דאי לא מיבעיא ליה ברכוב אלא משום דתפיס בה גרידא א"כ מה פושט בסמוך מיושב דפטור והכי נמי דרכוב לא קני והלא לענין כלאים אינו תלוי כלל בתפיסה אלא באזלא מחמתיה ולענין קנין אינו תלוי כי אם בתפיס בה ולא באזלא מחמתיה.

14. שיעורי ר' דוד בבא מציעא דף ח עמוד ב

שו' מחלוקת רש"י ותוס' אי ברכוב קונה אפי' לא אזלא מחמתיה

גמ' אלא רכוב במקום מנהיג איבעיא ליה מאי, רכוב עדיף דהא תפיס בה, או דילמא מנהיג עדיף דאזלא מחמתיה. ובתוס' (ד"ה רכוב עדיף וכו') כתבו, דצריך לומר דאף ברכוב אזלא מעט מחמתיה, דאל"כ קשה מאי פושט בסמוך דרכוב לא קני, מהא דיושב בקרון פטור לענין כלאים, הלא לענין כלאים אינו תלוי כלל בתפיסה אלא באזלא מחמתיה, וא"כ נימא דמשו"ה פטור כיון שאינה הולכת מחמתו, משא"כ לענין קנין שתלוי רק בתפיסה שפיר קני כיון שתפוס בה, אלא מוכח דרכוב נמי קונה דוקא באזלא מחמתיה. אכן ברש"י לכאורה מבואר לא כן, דכתב לעיל (ע"א) ד"ה דרכוב קני וז"ל ואע"ג דלאו משיכה היא שאינה זזה ממקומה שאין מנהיגה ברגליו, עכ"ל, מבואר דהא דרכוב קונה היינו אפי' עומדת במקומה ולא אזלא מחמתיה כלל. וכן משמע מרש"י (כאן) ד"ה מנהיג לחודיה וכו', וז"ל, אי ודאי אמר שמואל בחד מינייהו דלא קני, ברכוב הוא דקאמר דקסבר משיכה בעינן שתעקור יד ורגל כדאמרינן בקידושין עכ"ל, משמע דלמ"ד רכוב קני היינו אפי' בכה"ג דאינה עוקרת יד ורגל, והיינו דקנין רכוב הוא אף בעומדת במקומה. אלא דא"כ הרי תמוה עליו קושית התוס' איך פשיט בסמוך מכלאים דרכוב לא קני, הא דוקא בכלאים בעינן שתלך מחמתו, ומשו"ה ביושב דלא הלכה מחמתו פטור, משא"כ ברכוב דלא בעינן שתלך מחמתו אפשר שפיר דקני, ואיך פשיט מהתם דלא קני.

15. תוספות מסכת בבא מציעא דף ח עמוד ב

רכוב לחודיה לא קני - נראה דרב יהודה היה מסופק אם שמע משמואל ברכוב לחודיה ומנהיג לחודיה ואז פשיט ליה דרכוב הוא דלא קני או אם שמיע ליה ברכוב במקום מנהיג ואז מספקא ליה הי מינייהו קני דאי לא מספקא ליה אלא שמע משמואל ברכוב במקום מנהיג ותו לא א"כ ס"ל לשמואל דרכוב לחודיה קני והשתא פשיט רב יהודה דאפילו לחודיה לא קני.

16. המאירי על מסכת בבא מציעא דף ט/א

ואף על פי שמשיכה אינה קונה ברשות הרבים רכיבה בהנהגה יותר הוא על משיכה וקונה אף ברשות הרבים בין בעיר בין בשדה

17. פני יהושע על בבא מציעא - דף ח ע"ב

בפרש"י בד"ה אלא רכוב במקום מנהיג שניהם באים לפנינו וכו' ומיבעיא ליה לר"י היכא דאיתנהו לתרווייהו עכ"ל. נראה לי כוונתו משום דקשה אהא דאמרינן ברכוב במקום מנהיג חד קנה וחד לא קנה דהא במתני' אמרינן באחד רכוב ואחד מנהיג יחלוקו למאי דס"ד עכשיו דאיירי ברוכב סתם, לכך פרש"י דאיירי ששניהם באים לפנינו כו' פירוש דהא דאמרינן במתני' יחלוקו היינו כשמכחישים זה את זה, זה אומר אני קניתי תחילה לבדי ברכיבה וזה אומר שקנאו תחילה בהנהגה קודם שרכב חבירו דבכה"ג אמרינן יחלוקו שלפי טענתם כל אחד זכה בה לבדו בקנין גמור, משא"כ הכא במלתא דשמואל איירי ששניהם מודים זה לזה שתחילת קנייתם היתה בפעם אחת אלא שזה נתעסק לקנותו ברכיבה וזה בהנהגה ובהא אמר שמואל דחד קני, וזה שכתב רש"י היכא דאיתנהו לתרווייהו פי' שטענת שניהם אמת. אלא דמ"מ קשיא לי אי ס"ד דבבת אחת לא קנו שניהם אלא אחד מי שעשה הקנין יותר טוב אם כן כשמכחישים זה את זה נמי אמאי אמרינן יחלוקו בשבועה שהרי כתבו התוספות לעיל במשנה דלא אמרינן יחלוקו אלא היכא שחלוקה יכולה להיות אמת והכא אי אפשר להחלוקה להיות אמת שאם זכו בה שניהם כאחד לא קנה רק האחד מהם שעשה הקנין יותר טוב. וי"ל דנהי דלפי טענתם אין החלוקה אמת מ"מ יכול להיות ששניהם נתעסקו תחילה כאחד ברכיבה או בהנהגה ומה שאינן טוענין כן היינו שכל אחד סובר שלפי טענתו הקנין שלו יהיה יותר טוב כגון שזה סובר קנין דרכיבה עדיף מהנהגה וזה להיפך נמצא שהחלוקה יכולה להיות אמת בשום צד. ומכל שכן דאתי שפיר לפרש"י לעיל דהיכא דליכא רמאי לעולם אמרינן יחלוקו וה"נ ליכא רמאי דכיון שנתעסקו שניהם כאחד כל אחד סובר שהוא נתעסק בקנייתו תחילה ודו"ק:

18. שיעורי ר' דוד בבא מציעא דף ח עמוד ב

שלט) מוסירה במציאה חסר רק צד המקנה, ולכן אם רכוב מהני ונראה בזה דהנה קנין מסירה הוי קנין מצד המוכר ומצד הלוקח, דשניהם הוו במעשה הקנין, דהמוכר ע"י מסירתו הוא מוציא מרשותו, [ואף להראשונים דלא בעינן ממש מסירה מיד ליד אלא סגי בפניו, או ע"י ציוויו, עכ"פ בזה הוי כמוסר ללוקח ומציאו מרשותו] והלוקח שמקבל המוסירה מכניסו לרשותו. ובמציאה דליכא מוכר, הרי חסר רק הצד של המוכר, אבל הצד של הקונה שפיר איכא, דבזה שאוחז המוסירה הרי הוא מכניסה לרשותו, ורק דאעפ"כ לא מהני משום דחסר הצד של המוכר. וא"כ י"ל דהיכא דהוא רוכב, אי רכוב לחודיה קני, הרי שוב לא בעינן כלל להצד של המקנה שיוציא מרשותו, דהא שפיר יש כאן קנין רכוב דקונה אף בלא מקנה, ושוב יכול להועיל נמי קנין המוסירה שמצד הקונה לחוד, דהוי בזה טפי הכנסה לרשותו ע"י תפיסת המוסירה. ולכן דוקא אי רכוב לחודיה לא קני דע"י הרכיבה אין כאן כלום, הרי ממילא דהמוסירה נמי לא קנה ואינו לא מעלה ולא מוריד, דהא עכ"פ אין קנין מצד המקנה. משא"כ אי רכוב לחודיה קני, דהוי הרכיבה במקום מסירת המקנה, שוב מהני נמי קנין המוסירה שמצד הלוקח, וממילא הוי בזה עדיפות ממנהיג, כיון דאיכא נמי הכנסה לרשותו ע"י שתפוס במוסירה.

19. שערים מצויינים בהלכה

וחכמים פוטרין בקרון כו'. כתב החתם סופר, דהא דחייבים שניהם בכלאים היא רק להסובר ששנים שעשו מלאכה, זה יכול וזה יכול, שניהם חייבין [ע"י גמי שבת צב:], וא"כ למאי דאפיך שמואל ניחא, שר"מ לטעמו שסובר שזה יכול וזה יכול שניהם חייבים, ולכן אם יושב לחוד חייב, ה"ה במקום מנהיג [ומיושב קושית מהרש"א מהדר"ב, ומהר"ם שיף, וע"י בשטמ"ק ופורי:], אמנם לפ"ז קשיא פסקי הרמב"ם אהרדי, שפסק (כלאים פ"ט ה"ט) בא'

1. דף על הדף בבא מציעא דף ח עמוד ב

בגמ': דתנן המנהיג סופג את הארבעים והיושב בקרון סופג את הארבעים ר"מ פוטר את היושב בקרון.

החתם סופר (ע"ת פ' אמור ד"ה אשה) כתב בדרך דרוש "שור" היינו מי שעוסק בתורה, ו"תמור" הוא מי שהולך אחר החומרות של תאות לבו, והחורש (מל' חורשי מחשבות) בשור ותמור יחדיו - שמתעסק בתורה אבל עדיין לבו מלא תאוות עוה"ז ה"ז לוקה.

וכן הרב המלמד צריך להזהר בתלמידיו שילמדו תורה עם יראת שמים, וזהו שאמר "המנהיג" הוא הרב המנהיג תלמידו, אם הם שור ותמור יחדיו, תורה עם תאוות ר"ל, "ה"ז סופג את הארבעים" כמו "יושב בקרון" - יושבי קרנות.

רמ"א שגרוע הוא מיושב בקרון, שיושבי קרנות שמחזיקים בתלמידי חכמים, יש להם שכרם משלם כאילו החזיקו בת"ח יראים ושלמים, דמה הו"ל למיעבד, משא"כ אותו ת"ח שאין לבו שלם ביראה, ה"ז סופג את הארבעים.

2. דף על הדף בבא מציעא דף ח עמוד א

בגמ': ושותפין שגנבו חייבין מאי טעמא לאו משום דאמרינן מגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה.

מבואר איפוא, דשותפין יש שליח לדבר עבירה, ואין אומרים בזה דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין.

בחכמת התורה (פר' בראשית) ביאר לפי זה את תשובת אדם הראשון שביקש להנצל מחטא אכילת עץ הדעת, דמאחר שמבואר דשותפין יש שליח לדבר עבירה, אם כן כל שכן באשה דאשתו כגופו בודאי שיש שליח לדבר עבירה, ולכך אמר אדם הראשון (בראשית ג, יב), 'האשה אשר נתת עמדי' והיא הרי חשובה כגופי - 'היא נתנה לי מן העץ', ובה לא שייך דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין, ולכך היא חייבת.

אמנם הקדוש ברוך הוא השיבו (שם ג, יז), 'כי שמעת לקול אשתך ותאכל', דאף על פי שיש בזה יש שליח לדבר עבירה היינו כדי לחייב אותה, אבל גם אתה שאכלת לא נפטרת מעונש.

3. דף על הדף בבא מציעא דף ח עמוד א

בגמ': ושותפין שגנבו חייבין מאי טעמא לאו משום דאמרינן מגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה.

כתבו בתוספות (ד"ה ושותפין), ושותפין שגנבו - פירש בקונטרס שהוציא לדעתו ולדעת חבריו, כדאיתא בבבא קמא (דף עח, ב). ואין נראה, דהתם בטביחה איירי, וטביחה אפילו אמר צא וטבח לי חייב, דדרשינן (שם דף עא, א) תחת לרבות השליח, אלא ושותפין שגנבו שהגביהו שניהם'. ומבואר מדבריהם, דדוקא כשהגביהו שניהם, אבל בלא זה אין אחד מתחייב בהגבהת חבריו, משום דאין שליח לדבר עבירה.

בספר משנת חכמים (הלכות עכו"ם סימן טז בצפנת פענח סקט"ז) ביאר לפי זה מה שנאמר בסוף פרשת מקץ (בראשית מד, י), 'ויאמר גם עתה כדבריהם כן הוא' ופירש רש"י שם, 'גם עתה כדבריהם - אף זו מן הדין אמת כדבריהם כן הוא, שכולכם חייבים בדבר עשרה שנמצאת גניבה ביד אחד מהם כולם נתפשים, אבל אני אעשה לכם לפני משורת הדין אשר ימצא אתו יהיה לי עבד'. ומבואר דהוקשה לו, דמשמע דהסכים לדבריהם אך באמת לא הסכים, שהם אמרו שהגנב יומת והנשארים עבדים, והוא אמר שהגנב יהיה עבד והנשארים נקיים.

אלא מובא במדרש (בראשית רבה לד, יד) איתא דדרשו על הפסוק (שם ט, ה), 'אך את דמכם לנפשותיכם' דבבן נח יש שליח לדבר עבירה, וגם הוא מילתא בסברא, דמה שאין שליח לדבר עבירה הוא משום דניתנה תורה ונתחדשה הלכה, דמעילה וטביחה שני כתובים הבאין כאחד, אבל בבן נח אף דאין שליחות לעכו"ם, מכל מקום אינהו לדידהו יש שליחות, הוא הדין אף לדבר עבירה יש שליחות. ואם כן לפי מה שמבואר מתוספות, דשותפין שגנבו היינו שהגביהו שניהם, אבל בלאו הכי אין אחד מתחייב בהגבהת חבריו משום דאין שליח לדבר עבירה, אבל בבן נח דיש שליח לדבר עבירה, אף באופן זה חייב.

וידוע דשבטים חלקו עם יוסף, דהם סברו דיצאו מכלל בן נח אף לקולא ואכלו מפרכסת, מה שאין כן ליוסף לא יצאו מכלל בן נח, ואם כן אמר דיש להם דין בן נח, אם נמצא הגביע תחת יד אחד מהם והיה בדעת כולם, כולם חייבים, ולישראל נאמר (שמות כב, ב) 'ונמכר בגנבתו', אבל בבן נח אוהרתן זו מיתתן (סנהדרין נז, א), ושפיר היה הדין דאשר נמצא אתו ומת ושאר השותפין יהיו לעבדים, דעל כל פנים נשתנה בזה דין השותפין ממנו לענין מיתה, אם כן הדין דפסקו השבטים לנפשם היה אם עדיין לא יצאו מכלל בן נח, ובאמת הדין כן לדעת יוסף ולא לדעתם.

לפי זה יבוארו היטב דברי יוסף, 'גם עתה כדבריהם כן הוא', כלומר, גם עתה חלילה להכביד כח הדין מאשר היה דבריהם בימי הקדם דכבר יצאתם מכלל בן נח, לכן הדין דאשר ימצא הגביע בידו יהיה עבד כמו שנאמר ונמכר בגנבתו, ואתם נקיים כדין השותפין דפטורים אהגבהת חבריו, דאין שליח לדבר עבירה, דלכם דין ישראל.